

निर्वाचन आयोग, नेपाल
ELECTION COMMISSION, NEPAL

निर्वाचन कार्यक्रमका लागि नागरिक शिक्षा प्रवर्द्धन स्रोत पुस्तिका

प्रयोग सम्बन्धी निर्देशिका

निर्वाचन कार्यक्रमका लागि नागरिक शिक्षा प्रवर्द्धन

स्रोत पुस्तिका प्रयोग सम्बन्धी निर्देशिका

प्रकाशक

निर्वाचन आयोग, नेपाल, कान्तिपथ, काठमाण्डौ, नेपाल
फोन नं. : (९७७ -१) - ४२२८६६३/४२२५५८०
फ्याक्स : (९७७ -१) - ४२२९२२७/४२२५५८०
ईमेल : info@election.gov.np
वेबसाइट: www.election.gov.np

© निर्वाचन आयोग, नेपाल
सर्वाधिकार सुरक्षित

प्रथम संस्करण : वि.सं. २०७६

दिनेश कुमार थपलिया

प्रमुख निर्वाचन आयुक्त

शुभकामना

लोकतन्त्रलाई संस्थागत गर्ने माध्यम निर्वाचन भएकोले लोकतान्त्रिक मूल्य मान्यतामा आधारित निर्वाचनबाट नै लोकतन्त्रको सुदृढीकरण र सुशासनमा सहयोग पुगदछ। मानव अधिकार सम्बन्धी विश्वव्यापी घोषणापत्र १९४८ र नागरिक अधिकार सम्बन्धी अन्तराष्ट्रिय घोषणा पत्र, अनुवन्ध तथा सम्झौताहरूले पनि निर्वाचनलाई नागरिकहरूको अधिकारको रूपमा व्यवस्थित गरेको पाइन्छ। स्वच्छ, स्वतन्त्र, निश्पक्ष, विश्वसनीय र स्वीकार्य आवधिक निर्वाचन लोकतन्त्रको आत्मा हो। यसले समान मताधिकार, शुद्ध मतदाता नामावली गोप्य मतदानको सुनिश्चितता, सर्वस्वीकार्य मतगणना तथा निर्वाचन परिणाम घोषणा प्रक्रिया जस्ता निर्वाचनका विश्वव्यापी मान्यतालाई आत्मासात गरेको हुन्छ। निर्वाचनको माध्यमद्वारा नागरिकले आफ्ना सार्वभौम अधिकार अभिव्यक्त गर्ने भएकाले आवधिक निर्वाचनको माध्यमबाट प्रतिनिधीको चयन गर्ने र सरकारमा सहभागी हुने अवसर प्रदान गर्ने निर्वाचन प्रकृयामा सबै वर्ग र समुदायको सहभागिता हुनु आवश्यक हुन्छ।

नेपालको संविधानले निर्दिष्ट गरेको समावेशी र समतामूलक समाज निर्माण गर्ने संकल्प पुरा गर्नको लागि मुलप्रवाहमा आवद्ध हुन नसकेका वर्ग तथा समुदायको निर्वाचन मार्फत राजनीतिक, आर्थिक, सामाजिक, सांस्कृतिक एवं नागरिक अधिकार सहितको सम्मानजनक जीवनयापनको अधिकारलाई संरक्षण र प्रवर्द्धन गर्नु आजको आवश्यकता हो। जस्तो प्रतिनिधी छानिन्छ त्यस्तै शासन पाइन्छ भन्ने लोकोक्तिलाई मनन गर्ने हो भने पनि शासन र विकासमा नसमेटिएको वर्ग र समुदायहरूलाई निर्वाचनको माध्यमबाट सबै प्रक्रियाहरूमा अर्थपूर्ण रूपमा सहभागी गराई, निर्णायक तहसम्म उनिहरूको पहुँच पुर्याउन पर्ने अपरिहार्यता छ। निर्वाचन आयोगको तेश्रो पञ्चवर्षिय रणनीतिक योजनाले पनि नागरिक शिक्षा र मतदाता शिक्षालाई समुदायस्तर सम्म पुर्याउनको लागि सामुदायिक संघसंस्थाहरूको समन्वय र सहयोग अपरिहार्य हुन्छ भन्ने ठानेको छ। समुदाय स्तरमा मतदाता तथा नागरिक शिक्षाको पहुँच पुर्याई उनीहरूलाई क्षमता अभिवृद्धिमा सहयोग पुर्याउन सकेमा लोकतन्त्रलाई संस्थागत र दिगो बनाउन मद्दत पुग्नुका साथै उनीहरूको सहभागिता निर्वाचन मार्फत निर्णायक तहसम्म पुर्याउनको लागि सकारात्मक पहल हुनसक्छ।

यसै सन्दर्भमा निर्वाचन आयोगले निर्वाचन शिक्षालाई समुदायसम्म पुर्याउन रातो, प्याजी र निलो रड्का स्रोत पुस्तिका प्रकाशन गरी समुदायमा रहेका विभिन्न स्तरका संघसंस्थाहरूलाई निर्वाचन र नागरिक शिक्षामा क्षमता अभिवृद्धि गर्ने, बुझाईको दायरालाई फराकिलो पार्ने र निर्वाचनमार्फत योग्य

निर्वाचन आयोग, नेपाल ELECTION COMMISSION, NEPAL

प्रतिनिधि निर्वाचीत गर्नको लागि सक्षम बनाउने कार्यलाई मुर्तरूप दिन स्रोजेको छ । यसको लागि मतदाता र नागरिक शिक्षा मार्फत समुदायहरुको निर्वाचनको सबै प्रक्रियाहरुमा सहभागिता अभिवृद्धि गर्न निर्वाचन आयोग तथा यु.एन.डी.पी. निर्वाचन सहायता परियोजनाको आर्थिक तथा प्राविधिक सहयोगमा १७ वटा “निर्वाचन कार्यक्रमका लागि नागरिक शिक्षा प्रबद्धन स्रोत पुस्तिका” साथै यसको प्रयोगको बारेमा सहजकर्ताहरुलाई सहयोग पुर्याउने उद्देश्यका साथ “निर्वाचन कार्यक्रमका लागि नागरिक शिक्षा प्रबद्धन स्रोत पुस्तिका प्रयोग सम्बन्धी निर्देशिका” तयार गर्नुलाई मैले एउटा सकारात्मक सुरुवातको रूपमा लिएको छु ।

यस प्रकाशनले समुदायमा रहेका विभिन्न संघ संस्थाहरु नागरिक समाज, युवा क्लब, आमा समूह, उपभोक्ता समिति विद्यालय, टोलविकास समिती, सामुदायिक वन, कृषि समुह, सहकारी, सामुदायिक सिकाई केन्द्र, लगायतलाई निर्वाचन शिक्षा र मतदाता शिक्षा सम्बन्धी सचेतना एवं क्षमता अभिवृद्धि गराउनमा महत्वपूर्ण भूमिका खेल्ने विश्वास लिएको छु । यसले सम्बद्ध पक्षको क्षमता विकास भई निर्वाचनका सबै प्रक्रियामा अत्यधिक सहभागिता अभिवृद्धि हुनेमा विश्वस्त हुदै यस पुस्तिकाको तयारीमा संलग्न सबैलाई यथोचित धन्यवाद एवं सफलताको शुभकामना दिन चाहन्छु ।

माघ, २०७६

दिनेश कुमार थपलिया

विषय सूची

विषय

पेज

निर्वाचन कार्यक्रमका लागि नागरिक शिक्षा प्रवर्द्धन स्रोत पुस्तिका प्रयोग सम्बन्धी निर्देशिका १-१६

निर्वाचन कार्यक्रमका लागि नागरिक शिक्षा प्रवर्द्धन स्रोत पुस्तिका - पाठ्यभार विश्लेषण १७-६१

१. पृष्ठभूमि:

जनताले निर्वाचनका माध्यमबाट मतदान गरी आफ्नो अधिकार प्रयोग गर्दछन् । नागरिकले आफूमा रहेको अधिकारको प्रयोग गर्ने माध्यम निर्वाचन हो । निर्वाचनले मतदाताको मताधिकारलाई सुनिश्चित गर्दछ । आवधिक निर्वाचनको माध्यमबाट नै लोकतन्त्र जिवन्त रहन्छ । निर्वाचनलाई लोकतन्त्रको मुटु पनि भनिन्छ । निर्वाचन लोकतन्त्रको पहरेदार हो । निर्वाचन मतदाताको संमृद्धि र खुसीको आधार पनि हो । जनताको विश्वासलाई राज्य संयन्त्रमा मुखरित गर्ने माध्यम निर्वाचन हो । निर्वाचन स्वच्छ, निष्पक्ष र विश्वसनीय हुन आवश्यक छ । यसका लागि राज्य संयन्त्र मात्र होइन नागरिक समाज पनि सचेत र जागरुक रहनु पर्दछ ।

देशमा कसले शासन गरिरहेको छ ? कस्तो शासन व्यवस्था चलेको छ ? कस्तो निर्वाचन प्रणाली छ ? संविधानमा के प्रावधान रहेको छ ? निर्वाचन सम्बन्धी कानुनहरु के कस्ता छन् ? स्वतन्त्र, निष्पक्ष र विश्वसनीय निर्वाचनका लागि कस्ता काम हुने गर्दछन् ? निर्वाचनका समयमा एउटा समान्य नागरिकको के कस्तो जिम्मेवारी रहेको हुन्छ ? हाम्रो मतको मूल्य के हो ? जस्ता कुराका बारेमा हरेक नागरिक जानकार हुनु पर्दछ ।

निर्वाचन तथा मतदाता शिक्षा अनौपचारिक शिक्षाको एउटा पक्ष हो । समुदायमा आधारित संस्था तथा समूहहरु अनौपचारिक शिक्षाको मूल्य विन्दुको रूपमा रहेका हुन्छन् । खास गरी विपन्न जराधारमा रहेका समुदायको प्रयासमा स्थापित समुदायमा आधारित संस्था तथा समूहका सदस्यहरुको लागि निर्वाचन तथा नागरिक शिक्षालाई समावेश गराउन सके समुदायले यसबाट लाभ लिन सक्ने देखिन्छ ।

निर्वाचन शिक्षाका कार्यक्रमलाई समुदायमा आधारित संस्था तथा समूह मार्फत प्रवाह गर्ने हो भने बढी भन्दा बढी वालिग मताधिकार प्राप्त नागरिकहरु मतदाता नामावलीमा नामदर्ता हुन आउन सक्ने देखिन्छ । यसको साथै निर्वाचनको महत्व बुझि राजनीतिमा नागरिकको सहभागिता अभिवृद्धि हुने र परिणामत निर्वाचनमा मतदाताको सहभागिता बढ्न् तथा मतदानको प्रतिशतमा बढ्दि हुनका साथै मतपत्र बदर हुने, फर्जी मत खसाउने र मत खरिद गर्ने, मतदातालाई डर, धाक, धम्की दिने र लोभ प्रलोभनमा फसाउने जस्ता कार्यहरु निरुत्साहित हुने थिए ।

निर्वाचनका सम्बन्धमा आम जनमानसमा निरन्तर निर्वाचन शिक्षाको विषयवस्तु जानकारी पुर्याउने उद्देश्यले प्रस्तुत निर्वाचन शिक्षा सामग्री प्रकाशनमा

ल्याइएको छ । खास गरी साक्षर भएका र सामान्य लेखपढ गर्न सक्ने प्रौढहरुका लागि भनेर अध्ययन सामग्रीको रूपमा पुस्तक निर्माण गरिएको छ । यसमा निर्वाचन तथा मतदाता शिक्षाका लागि तयार पारिएका विभिन्न तीन तह वा स्तरका १७ थान पुस्तक रहेको छ । जसको शिक्षण सिकाइ विवरण निम्न अनुसारको छ ।

२. पुस्तकका उद्देश्यहरु

१. निर्वाचन सम्बन्धी ज्ञान प्रदान गरी धेरै भन्दा धेरै नागरिक निर्वाचनको समग्र प्रक्रियामा सहभागी भई आफ्नो अधिकारको प्रयोग गर्ने गराउने,
२. समुदायका हरेक सदस्यलाई निर्वाचनका वारेमा जानकारी गराउने,
३. निर्वाचन शिक्षा कार्यक्रम समुदायमा आधारित संस्था तथा समूह मार्फत सञ्चालन गर्ने गराउने,
४. निर्वाचनमा बदर मत संख्या घटाउन र मतदानको प्रतिशत बढाउने,
५. निर्वाचन सम्बन्धी क्रियाकलापहरुमा नागरिकको सहभागिता बढाउने,

३. स्रोत पुस्तिका के आधारमा तयार गरिएको छ ?

१. प्रौढ तथा वयस्क सहभागीहरुको मनोविज्ञानः- स्रोत पुस्तिका खास गरी प्रौढ र वयस्कहरुका लागि तयार गरिएको हो । यसमा प्रौढ र वयस्कहरुको सहभागीहरु कसरी सिक्न रुचाउँछन् भन्ने मनोविज्ञानको आधारमा तयार गरिएको छ ।

क. आफू प्रतिको धारणा

प्रौढहरु मानोवैज्ञानिक रूपले आत्मकेन्द्रित हुन्छन् । प्रौढहरु परिपक्व भएको हुन्छन् । उनीहरुको आत्मसम्मानमा कुनै चोट नलाग्ने किसिमवाट विषयवस्तुहरुको सिकाइमा ध्यान दिनु पर्ने हुन्छ । हामीले प्रौढहरु पढन लेख्न जान्दैनन् भन्ने भावले केटाकेटीहरुलाई जस्तो व्यवहार गर्न हुँदैन । वयस्कहरु सहभागिताको आधारमा सिक्न चाहने हुने हुनाले त्यहि अनुरूप सिकाइमा ध्यान दिनु पर्ने हुन्छ ।

ख. अनुभव

प्रौढहरुको अनुभवलाई सिकाइको मूल्यवान स्रोतको रूपमा लिने प्रयास गरिएको छ । वयस्कहरुको सक्रिय सहभागिता र विचारलाई पनि स्रोतको रूपमा लिइन्छ ।

त्यसैले यस पुस्तकाको सिकाइका लागि दोहोरो तथा बहु-निर्देशनात्मक तरिका प्रयोग गर्न आवश्यक छ । जस्तो:- समूह छलफल, अभिनय, भूमिका प्रदर्शन, समूह बनाउने ढाँचा, समूह छलफल, सीपको प्रयोगात्मक अभ्यास आदि ।

ग. व्यवहारिक सिकाई

निर्वाचन शिक्षाका लागि प्रौढ र वयस्क सिकाइ विषय केन्द्रीत सिकाइ भन्दा पनि व्यवहारीक सिकाइ हो । यसमा विषयवस्तुले उठाएको मूल समस्यामा हामी कहाँ छौं ? हामी के चाहन्छौं भन्ने कुराको खोजी गर्ने प्रक्रियाका आधारमा सिकाइ सम्बन्धी क्रियाकलाप गरिन्छ । किनकी प्रौढहरु समस्या भोगी हुन्छन् । विषयवस्तुको ज्ञान हुनासाथ आफूले भोगेको समस्या उहाँहरुमा सहज रूपमा प्रतिविम्बित हुन पुग्दछ भन्ने मान्यता स्रोत पुस्तिकाले राखेको हुन्छ ।

४. सहजकर्ताको लागि न्यूनतम योग्यता

सहजकर्ताले कमितमा वाह कक्षा उत्तिर्ण र नागरिक शिक्षा, लोकतन्त्र र सुशासन सम्बन्धी ज्ञान भएको हुनु पर्दछ । (त्यसमा पनि शिक्षा विषय लिएकाले प्राथमिकता पाउनु पर्दछ) । उनीहरुले निम्न कार्यमा

आफ्नो क्षमता र योग्यता प्रदर्शन गर्न सक्षम रहनेछन् ।

१. सहजकर्ताले प्रौढ सिकाइका लागि देहाय अनुसारका विषयहरूमा ध्यान दिनु पर्छ ।

क. आत्म-निर्देशित भई सिक्ने अवसर प्रदान गर्नु पर्दछ ।

ख. अनुभवको कदर उचित आदर सम्मान दिईं सिकाउनु पर्दछ ।

ग. सिक्ने विषयवस्तु महत्वपूर्ण र उपयोगी छ भनि महशुस गराउन सक्नु पर्दछ ।

ঢ. সিক্নে র সিকাউনে বাতাবরণ উপযুক্ত বনাউনু পর্দছ ।

চ. उनीहरूलाई आफ्नो अनुभव र ज्ञानको प्रयोग गर्ने मौका प्रदान गर्नु पर्दछ ।

ছ. आपसी छलफल तथा विचारको आदान प्रदान गर्ने अवसर दिनु पर्दछ ।

२. सहजकर्ताले देहाय अनुसारका कार्यमूलक शिक्षणका विधिहरू अपनाउन सक्नेछन् ।

क. **समूह छलफल:-** समूह गठन, छलफल, समूहको प्रस्तुती र निष्कर्ष ।

ख. भूमिका निर्वाह/अभिनयः- शिर्षकको ज्ञान, भूमिका विभाजन तथा बांडफांड, भूमिका प्रदर्शन, छलफल तथा प्रश्न उत्तर ।

ग. समस्या समाधानः- समस्याको पहिचान, समस्याको व्याख्यान, सूचना तथा तथ्य संकलन, तथ्य विश्लेषण, निष्कर्ष, परीक्षण, मिल्दोजुल्दो निष्कर्षको छनोट र समस्या समाधान ।

घ. अभियानः- योजना निर्माण, तयारी, अभियान र मूल्याङ्कन ।

ङ. स्थलगत भ्रमणः- योजना निर्माण, तयारी, भ्रमण, छलफल, प्रतिवेदन र छलफल ।

च. प्रदर्शनीः- तयारी, प्रदर्शनी र मूल्याङ्कन ।

छ. परियोजना कार्यः- शीर्षक छनोट, समूह छलफल, समूहमा योजना निर्माण, योजना कार्यान्वयन, प्रतिवेदन तयारी र प्रस्तुतीकरण ।

३. सहजकर्ताले देहाय अनुसारका सहभागी केन्द्रित विधि अपनाउन सक्नेछन् ।

क. प्रदर्शन विधि:- यस विधि अनुसार पहिला सामग्रीहरु देखाएर, चित्र देखाएर व्याख्या गर्ने । त्यसपछि प्रश्न उत्तर, छलफल र अभ्यास गराउने ।

ख. अभिनय विधि:- सहभागी छनोट गरी उनीहरुलाई मनपर्ने भूमिका दिएर आ आफ्नो भूमिकामा अभिनय गर्न लगाउने ।

ग. कथावाचनः- विषयवस्तु मिल्दो कथा समावेश गरेर प्रस्तुत गर्न लगाउने । कथा भनेपछि छलफल गराउने ।

घ. खेल विधि:- विषयवस्तु मिल्दो खेलको माध्यमबाट रमाइलो वातावरणमा विषयवस्तु प्रस्तुत गरेर खेल खेलाउने र खेलपछि छलफल गराउने ।

ड. मस्तिष्क मन्थन विधि:- आःआफ्नो विचार/अनुभव भन्न लगाएर बढी भन्दा बढी उपायहरु/संभाव्यताहरु सङ्कलन गर्न लगाउने । निर्णय गर्नु पर्ने भएमा सबैको सहमति/वहुमतले निर्णय गर्न लगाउने ।

च. समूह कार्य विधि:- यसमा ४/५ जनाको समूहमा फरक फरक कामको जिम्मा दिएर समूहले छानेको

नेताबाट काम प्रस्तुत गरी प्रस्तुतिपछि प्रश्न सोध्ने,
सुभाव दिन लगाउने ।

५. सहजकर्ताले देहाय अनुशारका अन्य विधिहरु पनि
अवलम्बन गर्न सक्नेछन् ।

मुख अभिनयः- मुख नबोली इशारा र हाउभाउ गरी
अभिनय गर्ने ।

छाँया अभिनयः- पर्दा भित्रबाट पर्दामा छायाँ पर्ने गरी
अभिनय गर्ने ।

पुतली नचाउने, नाटक प्रदर्शन गर्ने, गीत कविता
सुनाउने त्यसपछि छलफल चलाउने जस्ता
क्रियाकलाप गरेर पनि सिकाउन सकिन्छ ।

६. सहजकर्ताले यी निम्न कुरामा ध्यान दिन जरुरी हुन्छ ।

क. सहभागीहरुसँग सुमधुर सम्बन्ध राख्ने, जस्तो: हालखवर
सोध्ने, सम्मान गर्ने ।

ख. गोलाकार भएर बस्न लगाउने ।

ग. नम्र भएर र इज्जत सम्मान दिएर बोल्ने ।

घ. सहभागीहरुलाई उत्साहित तुल्याउने र सिक्नका लागि
प्रेरित गर्ने ।

- ड. एक पटकमा एकजनालाई मात्र प्रश्न सोध्ने ।
- च. सबैलाई पालैपालो बोल्ने अवसर प्रदान गर्ने ।
- छ. व्यक्तिगत कुरा काट्ने, भनाभन गर्ने, आफ्नै मात्र कुरा ठीक ठान्ने जस्ता बानी नराम्रो हो भन्ने कुरा सहभागीहरुमा अनुभुती गराउने ।
- ज. छलफलबाट निस्केका हरेक कुराहरु वोर्ड वा न्यूजप्रिन्टमा लेखेर टाँसिराख्ने ।
- झ. धेरै संख्या सहभागी भएमा ससाना समूहमा बाँढी छलफल चलाउने ।

७. सहजकर्ताले देहाय अनुसारका शिक्षण शिकाई सामग्रीहरु जुटाउनु पर्दछ ।

शिक्षण शिकाई सामग्रीले निर्वाचन शिक्षालाई सूचनामूलक रूचिकर र जीवनोपयोगी बनाउन मद्दत गर्दछ । यस्ता सामग्रीहरु हामीले स्थानीय परिस्थिति अनुसार बनाउन सकेमा थप रुचीकर हुन पुग्दछ ।

थप गर्न सकिने सामग्रीहरूः- पत्रपत्रिका, पोष्टर, तस्वीरहरु, लोककथाहरु लगायत विषयवस्तु सँग सम्बन्धित अन्य आवश्यक स्थानीय सामग्रीहरु ।

८. शिकाई उपलब्धी मूल्यांकन

सिकाइ उपलब्धी मूल्यांकन गर्दा अभिव्यक्ति र सीपहरुमा विशेष ध्यान दिनु पर्दछ । सामुदायीक संस्थाले आफूनो शिक्षण सिकाइको दौरानमा के कस्ता क्रियाकलाप र विधिहरु अपनाई शिक्षणलाई अगाडि बढाएको थियो । त्यो विधि पनि प्रयोग गर्न सकिन्छ । सहभागीहरुलाई भूमिका प्रदर्शन गर्न लगाएर, समूहमा छलफल गराएर, घटनाको अध्ययन गर्न लगाएर, प्रश्न सोधेर अन्य कार्यहरु हेरेर मूल्यांकन गर्न सक्नु पर्दछ । लिखित परीक्षा, अन्तरवार्ता र पुनरावलोकनबाट पनि सिकाइ मूल्यांकन गर्न सकिन्छ । शुरुमा विषय वोधका लागि केही प्रश्नहरु राखेर सिकाइ पछि त्यही प्रश्नका उत्तरहरुको तुलनाबाट पनि प्रभावकारी सिकाइका बारेमा जानकारी लिन सकिन्छ ।

९. . निर्वाचन शिक्षाका तीन समुहका पुस्तक र तिनको प्रयोग ।

प्रस्तुत निर्वाचन कार्यक्रमको लागि नागरिक शिक्षा प्रवर्द्धनको लागि कुल १७ वटा पुस्तक तयार गरिएको छ । यसलाई रातो, प्याजी र निलो गरी तीन समूहमा विभाजन गरिएको छ । रातो प्रारम्भिक तहका सिकाईको लागि हो भने प्याजी दोस्रो र निलो अन्तिम चरणका लागि तयार गरिएको हो । यसैका आधारमा रातो (५ वटा पुस्तक), प्याजी (६ वटा पुस्तक) र

निलो (६ वटा पुस्तक) समूहका पुस्तकहरुमा आधारभूत, मध्यम र उच्च तहको ज्ञान प्रदान गर्ने गरी तयार गरिएको छ। पुस्तक तयार गरिरहँदा हरेक समूहका पुस्तकको लागि न्युनतम ३० घण्टा पठन पाठन गर्ने गरी तयार गरिएको भए पनि समुदायका सदस्यहरुको स्तर, स्थानीय अवस्था अनुसार सहजकर्ताहरुले यसको व्यवस्थापन गर्न सक्नेछन्।

१०. कक्षालाई कसरी रोचक बनाउन सकिन्छ ।

सहजकर्ताले कक्षा व्यवस्थापन देखि कक्षामा मनोरन्जनात्मक क्रियाकलाप पनि गराउनु पर्छ। यस्ता काममा सहभागीहरुलाई नै सक्रिय गराई उनीहरुको लुकेका प्रतिभा उजागर हुने वातावरण तयार गरिदिनाले सिकाई प्रभावकारी हुनका साथै रोचक बन्न पुग्छ। सहभागीहरुलाई आवश्यकताका आधारमा अवलोकन भ्रमण तथा विभिन्न खेल तथा अनुभव आदान प्रदान र अन्य क्रियाकलापमा सहभागीहरुको सक्रिय सहभागिता गराउनु पर्दछ।

११. कक्षा व्यवस्थापन राम्रो हुनु पर्छ ।

निर्वाचन कार्यक्रमको लागि नागरिक शिक्षा प्रवर्द्धनको लागि सिक्ने सिकाउने वातावरण तयार गर्नका लागि कक्षा व्यवस्थापनको ठूलो भूमिका हुन्छ। सिक्ने

कोठामा न्यानो वा चिसो, सफा, शौचालयको राम्रो प्रवन्ध, खानेकुराको व्यवस्थापन, पानीको व्यवस्थापन, एउटै टोलबाट आएकाहरु एकै स्थानमा बसेर गफ गर्न सक्छन् । उनीहरुलाई सबै सँग घुलमिल हुने अवसर दिदा सिक्न र सिकाउने वातावरण सहज बन्न पुर्दछ । आँखा कम देखेहरुका लागि नजिक राख्ने । प्रौढहरु प्रायः आँखा कम देख्छन् । कक्षाकोठा उज्यालो चाहिन्छ । फराकिलो हुनपर्दछ । समूहहरुलाई छुट्टा छुट्टै राखेर छलफल गराउने । जस्ता वातवरण तयार गर्नु पर्दछ । भित्तालाई चित्र वा चार्टहरुले साजाएर राख्नु पर्दछ । कार्यशालाका समूह निचोडहरु भित्तामा टाँसिराख्नु पर्दछ ।

१२. समय विभाजन गरी निम्न आधारमा कक्षा सञ्चालन गर्न सकिन्छ ।

१. भलाकुसारी, परिचय, हाजिरी, पृष्ठपोषण र समस्या तथा अपेक्षा संकलन ३० मिनेट
२. सहजकर्ताको प्रस्तुती विषयवस्तु बोधः शिर्षकको चिनारी गरी सम्बन्धीत विषयको बारेमा
जानकारी गराउने २० मिनेट

३. सहभागी क्रियाकलाप ५० मिनेट

४. मूल्यांकन तथा निष्कर्षका लागि २० मिनेट

पहिलो बाहेकको अन्य प्रति कक्षा समय १.३० मिनेट
यसरी हरेक दिन ४ कक्षा रहने हुँदा ३ वटा कक्षाका लागि
 $1.3 \times 3 = 4.30 + .30 = 5$ घण्टा

(माथि उल्लेखित समय आवस्यकता अनुसार वा विषयवस्तु
अनुरूप हेरफेर गर्न सकिनेछ ।)

समुदायमा आधारित संस्था तथा समूहका लागि तयार
गरिएको निर्वाचन शिक्षा कार्यक्रमका लागि नागरिक
शिक्षा प्रवर्द्धन स्रोत पुस्तिकाहरु

१. रातो तह

१. लोकतन्त्र
 २. समावेशीता र निर्वाचन
 ३. निर्वाचन
 ४. मतदान
 ५. मतदाता नामावली
- ## २. प्याजी तह
१. निर्वाचन सम्बन्धी संवैधानीक व्यवस्था
 २. निर्वाचनको महत्व
 ३. समावेशी निर्वाचन र परिवर्तन

४. निर्वाचन र राजनीतिक दल

५. मतदानको महत्व

६. मतदाता नामावलीमा नाम दर्ता

३. निलो तह

१. लोकतन्त्रका लागि निर्वाचन

२. निर्वाचन विवाद र विवाद निरूपण

३. निर्वाचन र निर्वाचन चक्र

४. निर्वाचन र समावेशीकरण

५. निर्वाचन र सामुदायीक संस्थाको भूमिका

६. नेपालको निर्वाचन प्रणाली

निर्वाचन कार्यक्रमका लागि नागरिक शिक्षा प्रबद्धन स्रोत पुस्तिका - पाठ्यभार विश्लेषण

पाठ संख्या	पाठ शिर्षक	पाठले सिकाउन खोजेको कुरा	शिक्षण सिकाइ		शिक्षण विधि	प्रयोग गर्न सकिने सन्दर्भ सामग्री	एण्टा	दिन	दिनांक	अनुमानित समय
			क्रियाकलाप	सन्दर्भ सामग्री						
१	१. रातो तह	कक्षा प्रारम्भ तथारी	सहभागीहरुका बीच परिचय अपेक्षा संकलन, प्राथमिकीकरण	सहभागीहरुका बीच सम्बन्ध विकास र मन जितेर कार्य गर्न, सहभागीको अवस्था बढ़न	खेल विधि, आवाज र पशु बीच जोडी वा अन्य रोचक खेलबाट पनि सकिन्छ।	कागज, चित्रहरु पेन्सिल कैची कार्डबोर्ड आदि ।	३०.मि.	१	शुरु	
१.१.	लोकतन्त्र	लोकतन्त्र बारेमा जानकारी लोकतन्त्र भनेको के हो ? लोकतन्त्रको महत्व लोकतन्त्रको अनुभव अदान प्रदान सिक्ते र सिकाउने अनुभव कसरी	पाठको शिर्षक चिनारी अनुच्छेद पढाई अनुभव आदान प्रदान सिक्ते र सिकाउने चित्रमा वहस	बोर्डमा लेख्न लगाउने शिर्षकको आशय वताउने र बताउन लगाउने, पुस्तक पढन लगाउने अनुभव सुन्ने र त्यसको प्रभाव वारेमा	बोर्डमा लेख्न लगाउने शिर्षकको आशय वताउने र बताउन लगाउने, पुस्तक पढन लगाउने अनुभव सुन्ने र त्यसको प्रभाव वारेमा	१.३०	१	पहिलो		

गर्तु भएको छ त? हामीलाई लोकतन्त्र किन रामो लाग्दै ?	छलफल लोकतन्त्रको चाहीलाई किन रामो लाग्दै ?	छलफल चलाउने, चित्रबारे व्यक्तिगत र सामूहिक धारणा वनाउन लागाउने ।

भूमिका आवाधिक निर्वाचन	<p>लोकतन्त्रमा निर्वाचन नहुदा के कर्स्ता समस्या आइपछु? लोकतन्त्रले मानिसको जीवनमा कस्तो परिवर्तन ल्याउँछ? निष्पक्ष निर्वाचन भनेको के हो निर्वाचन निष्पक्ष भयो कसरी पाउने?</p>	<p>कविता बनाएर सुनाउने गीत तथार पारेर गाउने लोकतन्त्रले मानिसको जीवनमा कस्तो परिवर्तन ल्याउँछ? निष्पक्ष निर्वाचन भनेको के हो निर्वाचन निष्पक्ष भयो कसरी पाउने?</p> <p>कक्षा प्रारम्भ तथारी</p>	<p>चित्र प्रस्तुत गरी चित्रबारे व्यक्तिगत धारणा र समूहगत छलफल गराउने, अनुभव आदानप्रदान, अभिनय, गीत र कविता आदि।</p> <p>छलफल चलाउने, स्थानीय स्तरमा जनजिज्वोका भाकाहरु समेटेर गीत बनाउन लगाई गाउने, निर्वाचन नभएका बेलाका विकास निर्माण र सेवा सुविधाको अनुभव आदानप्रदान।</p> <p>पहिलो दिनको स्मरण ताजा पाठको</p>	<p>चित्र देखाई समूहगत छलफल, तस्वीर पोष्टर, अनुभव आदानप्रदान, अभिनय, गीत र कविता आदि।</p> <p>सहभागी वा संक्षेपिकरण, पृन्ताजगी सहजकर्ताबाट</p> <p>हिजोको संक्षेपिकरण, पृन्ताजगी सहजकर्ताबाट</p>	<p>१.३०</p> <p>१</p> <p>३०.मि.</p> <p>१</p> <p>३०.मि.</p>
------------------------------	---	--	--	---	---

				प्रतिवेदकको प्रस्तुति, नयाँ कार्य विभाजन
			हिंजोका गतिविधि छलफल प्रतिवेदन प्रस्तुत छलफल आजको विषयमा सहभागीको जिज्ञासा	प्रतिवेदनमा छलफल र सहभागीको अवस्था बुझने
१.२.	समावेशीता र निवाचन	गराउने प्रस्तुत प्रतिवेदनमा छलफल र सहभागीको अवस्था बुझने	पाठको शिर्षक चिनारी कथा वाचन अनुभव आदानप्रदान सिक्ते र सिकाउने चित्रमा वहस छलफल क्षमताको पीहचान निर्वाचनमा समावेशीता नहुने हो भने के हुन्यो होला ?	हिंजोका गतिविधि छलफल प्रतिवेदन प्रस्तुत र छलफल आजको विषयमा सहभागीको जिज्ञासा बोर्डमा लेखन लगाउने शिर्षकको आशय वताउने र बताउन लगाउने, कथाले भन्न खोजेको कुरामा छलफल, अनुभव सुन्ने र त्यसको प्रभाव वारेमा छलफल चलाउने, चित्रबाट व्यक्तिगत र सामूहिक धारणा र निचोड निकाल्ने

	समावेशीता र निर्वाचन स्थानीयतहभा समावेशीता प्रदेश सरकारमा संघीय संसदमा समावेशीता राष्ट्रिय सभा यसको साथे राष्ट्रपति र उपराष्ट्रपति निर्वाचन सम्ममा समावेशीता	चित्र छलफल सफल जनप्रतिनिधि सुभद्राको उदाहरण कानूनी व्यवस्था जानकारी दिएर घटनाहरु भन्न लगाउने, फलदेवीको घटना बताएर विषय प्रसंगलाई जोड्ने ।	विषयवस्तु वारे कानूनी व्यवस्था समस्या उठाउने र समाधानका लागि समूहमा छलफल चलाउने, छलफलमा सबैले भागलाई निचोड निकाल्ने, घटना पढ्न लगाउने? एक सहभागी समूहले अर्को सहभागी समूहलाई प्रश्न सोड्ने, सहजकर्ताले सहजिकरण गर्ने ।	संविधान प्रस्तुक सहभागितात्मक सामग्रीको रूपमा सम्बाद छलफल, छलफलका निःकर्ष प्रस्तुत गर्ने ।	१.३०	१	१.३०
	नेपालको संविधानमा समावेशीता समावेशीता र नेतृत्व विकास समावेशीताका फाइदा र	प्रश्नहरु उठाएर छलफल गर्ने, समावेशीतालाई कसरी बुझ्न भएको छ निवाचनमा समावेशीताले	चित्र प्रस्तुत गरी चित्रबाटे व्यक्तिगत धारणा र समूहगत छलफल गराउने, अनुभव सुन्ने र त्यसको प्रभाव वारेमा छलफल चलाउने,	चित्र देखाई समूहगत छलफल, तस्वीर पोष्टर, अनुभव आदानप्रदान, अभिनय र गीत आदि ।	१.३०	१	१.३०

वेफाइदा निर्वाचनमा गरिएको समावेशीताले के कहन्तो परिवर्तन ल्यायो ? संविधानले निर्वाचनमा समावेशीता अनिवार्य गरेकोले के भएको छ ?	गर्दा कहको अधिकार संरक्षण भएको छ ?	स्थानिय स्तरमा जनजिग्रोका भाकाहरु समेटेर त्यही गीत कविता आदि बनाउन लगाएर गाउने र अनुभव आदानप्रदान गर्ने ।				
१. ३.	कक्षा प्रारम्भ तथारी	पहिलो दिनको पाठको पुनरावलोकन त्यस दिनको पाठबारे सहभागीका अपेक्षा संकलन	हिजोको संक्षेपीकरण, स्मरण ताजा गराउने प्रस्तुत प्रतिवेदनमा छलफल र सहभागीको अवस्था बुझने	३०.मि. सहभागी वा सहजकर्ताबाट प्रतिवेदकको प्रस्तुति, नयाँ कार्य विभाजन	३०.मि. १	३०.मि

निर्वाचन	<p>१. निर्वाचन भनेको के हो ?</p> <p>२. निर्वाचनको आवश्यकता किन पछि ?</p> <p>३. निर्वाचनको महत्व के छ ?</p> <p>४. समुदायका मानिसहरू कहिलेकाहिं मतदान गर्ने जान किन गाहो मान्ने गर्छन ?</p> <p>५. के तपाईंको गाउँधरमा पनि मानिसहरू मतदान गर्ने जान गाहो मान्छन् ?</p> <p>यदि मान्छन्, भने तपाईं उहाँहरलाई कसरी समझाउनु हुन्छ ?</p>	<p>पाठको शिर्षक चिनारी</p> <p>कथा वाचन निर्वाचन</p> <p>महत्वका वारेमा छलफल चलाउने</p> <p>समूहगता अनुभव</p> <p>आदानप्रदान सिक्ने र सिक्रमा वहस</p> <p>छलफल</p> <p>स-साना समृद्ध बनाइ विभिन्न सवालहरुको</p> <p>वारेमा अनुभव जन्य छलफल चलाउने ।</p> <p>समृद्ध निचोड पढेर छलफल गर्ने र निष्कर्ष निकाल्ने ।</p>	<p>बोर्डमा लेख्न लगाउने</p> <p>शिर्षकको आशय वताउने र बताउन लगाउने,</p> <p>कथाले भन्न खोजेको करामा छलफल, अनुभव सुन्ने र त्यसको प्रभाव वारेमा छलफल चलाउने, चित्रबाटे व्यक्तिगत, सामृद्धिक धारणा र निचोड निकाल्ने ।</p>	<p>अध्ययन सामग्रीको राम्रो ज्ञान सूचना दिने पर्चा, चार्ट, भिडियो ।</p>	<p>१.३०</p> <p>१.३०</p> <p>१.३०</p> <p>१.३०</p> <p>१.३०</p> <p>१.३०</p>

६. निर्वाचनबारे छलफल चलाउन को आउनु भएको हो र उहाँ कहाँबाट आउनु भएको हो ? ७. अब निर्वाचनबारे तपाईंहरुको अनुभव बताउनहोस् । ८. धेरै भन्दा	नित्र छलफल कहिले कहिलेको निर्वाचनमा के के भोगियो भन्न लगाउने यसमा राय संकलन र छलफल चलाउन सहजिकरण गर्ने ।	विषयवस्तु वारे कानूनी व्यवस्था समस्या उठाउने र समाधानका लागि समूहमा छलफल चलाउने छलफलमा सबैले भागिलाई निचोड निकाल्ने, घटना पढन लगाउने ?	संविधान प्रस्तक सहभागीतात्मक सामग्रीको रूपमा सम्वाद छलफल छलफलका निश्कर्ष प्रस्तुत गर्ने ।	१.३०
				१.३०

दैर्घ्य मत खसाल्न के गर्नु पछ्द होला ?	सहजकर्ताले सहजिकरण गर्ने	<p>प्रश्नहरु उठाएर छलफल गर्ने, निवाचनलाई कसरी बुझन् भएको छ, निवाचनमा आयोगका कामहरु हाजिरीजबाफ चलाउने, गीत गाएर सुनाउने, विज्ञापन पढ्न लगाउने अभिनय, गीत कविता बनाउने</p> <p>चित्र प्रस्तुत गरी चित्रबाटे व्यक्तिगत धारणा र सम्हगतछलफल गराउने, अनुभव सुन्ने र त्यसको प्रभाव वारेमा छलफल चलाउने, स्थानीय स्तरमा जनजीवोका भाकाहरु समेटेर त्यही गीत बनाउन लगाएर गाउने, अनुभव आदानप्रदान गर्ने ।</p>	<p>चित्रदेखाई सम्हगत छलफल, तस्वीर पोष्टर, अनुभव आदानप्रदान, अभिनय, गीत र कविता आदि ।</p> <p>चित्रदेखाई सम्हगत छलफल, तस्वीर पोष्टर, अनुभव आदानप्रदान, अभिनय, गीत र कविता आदि ।</p>	१.३० १.३० १.३०

१.४.	कक्षा प्रारम्भ तथारी	पहलो दिनको पाठको स्मरण ताजा प्रस्तुत प्रतिवेदनमा अपेक्षा संकलन गर्ने ।	हिंजोकोसंक्षेपिकरण, पुनर्ताजगी हिंजोका गतिविधि छलफल, प्रतिवेदन प्रस्तुत र छलफल, आजको विषयमा सहभागीको अवस्था बुझ्ने।	सहजकर्ताबाट प्रतिवेदकको प्रस्तुति, नयाँ कार्य विभाजन गर्ने।	३०.मि. १	३०.मि. १
	मतदान	१. मतदान भनेको के हो ? २. मतदानका गर्न जाँदा साथमा लान् पर्ने कागजात ३. मौन अवधिका समयमा के गर्न पाइदैन ? ४. मतदान ख्याएँ सम्म विहानि किन गर्ने ? ५. दिउसो	पाठको शिर्षक चिनारी अनुभव आदानप्रदान सिक्ने र सिकाउने चित्रमा वहस छलफल स-साना सम्ह बनाइ विभिन्न सावालहरुको वारेमा अनुभव जन्य छलफल चलाउने र सम्ह निचोड	बोर्डमा लेख्न लगाउने शिर्षकको आशय बताउने र बताउने, कथाले भन्न खोजेको कुरामा छलफल, अनुभव सुन्ने र त्यसको प्रभाव वारेमा छलफल चलाउने, चित्रबाटे व्यक्तिगत र सामूहिक धारणा र निचोड निकाले ।	१.३०	१.३०

	मतदान गर्न जाँदा के हुन सक्छ ?	पढेर छलफल गर्ने र निष्कर्ष निकालो ।		
१. मतदान कृति बजेबाट सर हुँच्छ र साँझ कृति बजे सम्म लाइन बस्न पाईन्छ ?	चित्र छलफल बटनाहरू भन्न लगाउने, विगतमा स्थानीय स्तरमा भएका घटना	विषयवस्तु वारे कानूनी व्यवस्था, समस्या उठाउने र समाधानका लागि समूहमा छलफल चलाउने,	संविधान पुस्तक सहभागितात्मक सामग्रीको रूपमा सम्बाद छलफल र छलफलका नियकर्ष प्रस्तुत गर्ने ।	१.३०

	१. मतदान गर्न चाहिने उमेर	प्रश्नहरु उठाएर छलफल गर्ने ।	चित्र प्रस्तुत गरी चित्रबारे व्यक्तिगत धारणा र समूहगत छलफल गराउने,	चित्रदेखाई समूहगत छलफल, तस्वीर पोष्टर, अनुभव आदानप्रदान, अभिनय, गीत र कविता आदि ।	१.३०	१	१.३०
	२. मतदाता परिचय पत्रमा के लेखिएका हुन्छन् ?	मतदानलाई कसरी बुझ्न भएको छ, मतपरिणाम	कसरी बुझ्न अनुभव सुन्ने र त्यसको प्रभाव वारेमा छलफल चलाउने,	छलफल चलाउने, स्थानीय स्तरमा जनजिज्ञोका भाकाहरु समेटेर त्यही गीत			
	३. मतदान केन्द्र भनेको के हो ? र कस्तो हुन्छ ?	योषण हुने, व्यवहारिक खेल वा प्रयोग गरेर	योषण हुने, व्यवहारिक खेल वा प्रयोग गरेर	बनाउन लगाएर गाउने र अनुभव आदानप्रदान गर्ने ।			
	४. मत हाल्न जाँदा के के कस्ता करामा विचार पूर्याउने ?	मत दानको दिनका स्मरण सुनाउन	मत दानको दिनका स्मरण सुनाउन	बनाउन लगाएर गाउने र अनुभव आदानप्रदान गर्ने ।			
	५. कस्ता मतपत्र बदर हुन्छन् ?						
१.५.	कक्षा प्रारम्भ तथारी	पहिलो दिनको पाठको पुनरावलोकन त्यस दिनको	पहिलो दिनको स्मरणताजा गराउने प्रस्तुत	हिजोको संक्षेपीकरण, पुनर्जागी हिजोका गतिविधि छलफल	सहभागी वा सहजकर्ताबाट प्रतिवेदकको प्रस्तुति, नयाँ कार्य विभाजन	३०.मि. १	३०.मि

	पाठको वारे सहभागीका अपेक्षा संकलन	प्रतिवेदनमा छलफल र सहभागीका अवस्था बुझने	प्रतिवेदन प्रस्तुत र छलफल आजको विषयमा सहभागीको जिज्ञासा		
मतदाता नामावली	१. मतदाता भन्ने ? २. मतदाता नामावली के हो ? ३. मतदाता नामावलीमा नाम दर्ता किन गर्नुपर्छ ? ४. मतदाता नामावलीमा नाम दर्ता गर्न जाँदा साथमा के लानु पर्छ ? ५. मतदाता नामावलीमा नाम दर्ता गर्न चाहिने उमेर।	पाठको शिर्षक चिनारी अनुभव आदानप्रदान सिक्ने र चित्रमा वहस छलफल स-साना सम्ह बनाइ विभिन्न सवालहरुको वारेमा अनुभव जन्य छलफल चलाउने, सम्ह निचोड पढेर छलफल गर्ने र निष्कर्ष निकाल्ने ।	प्रतिवेदन प्रस्तुत र छलफल आजको विषयमा सहभागीको जिज्ञासा बोईमा लेख्न लगाउने, शिर्षकको आशय वताउने र बताउन लगाउने, कथाले भन्न खोजेको कुरामा छलफल, अनुभव सुन्ने र त्यसको प्रभाव वारेमा छलफल चलाउने, चित्रबाटे व्यक्तिगत र सामूहिक धारणा र निचोड निकाल्ने ।	१.३० १ १.३०	१ १ १

<p>६. फोटो सहितको मतदाता नामावलीमा नाम दर्ता गर्ने के कस्ता शर्तहरू परा गर्नुपर्दछ ?</p>	<p>७. व्यक्तिगत विवरणमा के पछन् ?</p> <p>८. मतदाताका लागि चाहिने पहिलो योग्यता के हो ?</p> <p>९. नागरिकता प्रमाणपत्रको ठेगाना र हाल बसेको ठेगाना फरक परेमा के गर्ने?</p>	<p>विषयवस्तु वारे चित्र छलफल घटनाहरू भन्न लगाउने, विगतमा स्थानीय स्तरमा भएका घटना वताएर विषय प्रसंगलाई जोड्ने,</p> <p>राय संकलन र छलफल चलाउन सहजिकरण गर्ने।</p>	<p>संविधान पुस्तक कानुनी व्यवस्था समस्या उठाउने र समाधानका लागि समूहमा छलफल चलाउने छलफलमा सबैले भागीलाई निचोड निकाल्ने, घटना पछन लगाउने ?</p> <p>एक सहभागी समूहले अर्को सहभागी समूहलाई प्रश्न</p>	<p>१. ३०</p> <p>१. ३०</p> <p>१. ३०</p> <p>१. ३०</p>	<p>१. ३०</p> <p>१. ३०</p> <p>१. ३०</p> <p>१. ३०</p>
--	--	---	---	---	---

१०. मतदाता नामावलीमा नाम हुँदाका फाइदाहरु ।	सोध्ने र सहजकर्ताले सहजिकरण गर्ने ।			
११. मतदाता नामावलीमा नाम दर्ता कहिले र कहाँ कहाँ हन्छ ?				

	सजाय हुन्छन् ?	नमुना
१५.	मतदाता परिचय पत्र कहाँ, कसरी वितरण गर्दै ?	नामावली देखाउने , अनुभव आदान प्रदान र
१६.	तपाईंहरुले आफ्नो तथा आफ्ना छोराछ्योरीको नाम मतदाता नामावलीमा दर्ता गराउनु भएको छ ?	छलफलको निचोड निकाल्ने ।

निर्वाचन कार्यक्रमका लागि नागरिक शिक्षा प्रबद्धन स्रोत पुस्तका - पाठ्यभार विश्लेषण						
पाठ संख्या	पाठ शिर्षक	पाठले सिकाउन खोजेको कुरा	शिक्षण सिकाइ क्रियाकलाप	शिक्षण विधि	प्रयोग गर्ने सामग्री सकिने सन्दर्भ	अनुमानित समय
२	२. अाजी तह				घण्टा	दिन दिनांक
२.१	कक्षा प्रारम्भ तयारी	पहिलो दिनको पाठको पुनरावलोकन त्यस दिनको पाठवारे	पहिलो दिनको स्मरण ताजा गराउने ।	हिजोको संक्षेपीकरण, पुनर्तार्जनी प्रस्तुत प्रतिवेदनमा छुलफल	सहभागी वा सहजकर्ता हिजोका गतिविधि	३०.मि १ बाट ३०.मि .

	जिम्मेवारी वाडफाउंड सहभागीसँग अपेक्षा संकलन	र सहभागीको अवस्था बुझ्ने ।	छलफल प्रतिवेदन प्रस्तुत र छलफल आजको विषयमा सहभागीको जिज्ञासा मेटाउने ।	प्रतिवेदकको प्रस्तुति, नयाँ कार्य विभाजन गर्ने ।	
	निर्वाचन र राजनीतिक दल	१. राजनीतिक दल भनेको के हो ? २. किन चाहिन्छ ? ३. यो कसरी गठन हुन्छ ? ४. राजनीति किन आवश्यक छ ? ५. देशमा क्रान्ति हुन्नका के कस्ता कारणहरू रहेका छन् ? ६. राजनीतिक दलका काम के हुन्नन् ?	पाठको खिर्षक चिनारी घटना क्रम वताउने कानूनी कुरा सोड्ने र वताउने, अनुभव आदानप्रदान सिक्ने र सिकाउने, चित्रमा बहस छलफल सोहने र टिजे व्यसपछि सहभागीहरुसँग छलफल गर्ने ।	बोर्डमा लोहल लगाउने शिर्षकको आशय वताउने र बताउन लगाउने, कथाले भन्न खोजेको कुरामा छलफल, अनुभव सुन्ने र त्यसको प्रभाव वारेमा छलफल चलाउने, चित्रबाट व्यक्तिगता, सामीक्षक धारणा र निचोड निकाल्ने ।	अध्ययन शिर्षकको आशय वताउने र बताउन लगाउने, चार्ट, भिडियो ।
	१. निर्वाचनमा राजनीतिक दललाई किन आफ्नो मत दिने गरीन्छ? २. जनताले कस्तो	चित्र छलफल सफल जनप्रतिनिधिको उदारण कानूनी व्यवस्था जानकारी दिएर घटनाहरू भन्न लगाउने	विषयवस्तु वारे कानूनी व्यवस्था समस्या उठाउने र समाधानका लागि समूहमा छलफल	संविधान पुस्तक सहभागितात्मक सामग्रीको रूपमा सम्बाद	१.३० १.३०

१. राजनीतिक दलाई आफ्नो मत दिन्छ ? २. दल चुने काम कर्ति / कर्ति वर्षमा निरन्तर भइरहन्छ ? ३. राजनीतिक दले कसरी विचार प्रतिनिधित्व गरेको हुन्छ ?	बर्णिय समाजको पहिचान घटना बताएर विषय प्रसंगालाई जोड्ने ।	चलाउने, छलफलमा सबैले भागलिई निचोड निकाल्ने, घटना पढ्न लगाउने, एक सहभागी समूहले अर्को सहभागी समूहलाई प्रश्न सोध्ने । सहजकर्ताले सहजिकरण गर्ने ।	छलफल छलफलका निश्कर्ष प्रस्तुत गर्ने ।
४. राजनीतिक दलाई आफ्नो मत दिन्छ ? ५. दल चुने काम कर्ति / कर्ति वर्षमा निरन्तर भइरहन्छ ? ६. राजनीतिक दले कसरी विचार प्रतिनिधित्व गरेको हुन्छ ?	प्रश्नहरु उठाएर छलफल लोकतन्त्रको कस्तो सम्बन्ध हुन्छ ? २. कर्स्ता दलहरूले निवाचनमा भाग लिन पाउँदैनन् ? ३. स्वतन्त्र उम्मेदवार कस्तोलाई भनिन्छ ? ४. स्वतन्त्र उम्मेदवारले निवाचन चिन्ह कसरी पाउँछ ? ५. राजनीतिक दल सम्बन्धी कस्तो कानूनी व्यवस्था छ ?	प्रश्नहरु उठाएर छलफल गर्ने । समावेशीतालाई कसरी बुझ्न भएको छ ? निवाचनमा राजनीतिले कस्तको अधिकार संरक्षण भएको छ ? सुनाउने गीत तथार पारेर गाउने । दल बनाएर पार्टी गठन गराएर सबै कुरा बताउने ।	चित्रदेखाई चित्रबारे व्यक्तिगत द्वारा र समूहगत छलफल, तस्वीर पोष्टर, अनुभाव प्रभाव वारेमा छलफल चलाउने, स्थानीय स्तरमा जनजित्रोका भाकाहरु समेतर त्यही गीत बनाउन लगाएर गाउने । र अनुभव आदानप्रदान गर्ने ।

१. ६. दलका काम कर्तव्यको बारेमा कस्ता कस्ता कुरा कानुनमा उल्लेख भएको हुँच ?	७. नेपालको कानुनले राजनीतिक दललाई के कस्ता बन्देजहरू लगाएको छ ?	८. दलदर्ता प्रकिया कस्तो हुँच ?	३०. मि १ सहभागी वा सहजकर्ताबाट प्रतिवेदकको प्रस्तुति, नया कार्य विभाजन
२. २. कक्षा प्रारम्भ तयारी	पहिलो दिनको पाठको पुनरावलोकन त्यस दिनको पाठको वारे सहभागीका अपेक्षा संकलन	पहिलो दिनको स्मरणताजा गराउने, प्रस्तुत प्रतिवेदनमा छलफल र सहभागीको अवस्था बझने ।	हिजोको संक्षेपीकरण, पुनर्जागरण हिजोका गतिविधि छलफल, प्रतिवेदन प्रस्तुत र छलफल, आजको विषयमा सहभागीको जिज्ञासा

<p>निर्वाचनक्र महत्व</p> <p>१. निर्वाचनका विषयमा जानकारी गराउने । २. निर्वाचनका वारेमा सम्पदाय जानकार भएमा के हुन्छ ? ३. निर्वाचन भनेको के हो र यो किन चाहिन्छ ? ४. निर्वाचनको महत्व के छ र यो कसरी गरिन्छ ? ५. निर्वाचन कसले गराउँछ ?</p> <p>पाठको शिर्षक चिनारी कथा वाचन, निर्वाचन महत्वका वारेमा छलफल चलाउने सम्हनात अनुभव आदानप्रदान सिक्ने र सिकाउने, चित्रमा बहस छलफल स-साना समूह बनाइ विभिन्न सबालहरुको वारेमा अनुभव जन्य छलफल चलाउने र समूह निचोड पढेर छलफल गर्ने र निष्कर्ष निकाल्ने ।</p> <p>बोडमा लेख लगाउने शिर्षकको आशय वताउने र बताउने, कथाले भन्न खोजेको करामा छलफल, अनुभव सन्ते र त्यसको प्रभाव वारेमा छलफल चलाउने, चित्रबाटे व्यक्तिगत र सामूहिक धारणा र निचोड निकाल्ने ।</p> <p>बोडमा लेख लगाउने अध्ययन असामीको रास्म ज्ञान सूचना दिने पचा, चार्ट, भिडियो ।</p>	<p>अध्ययन शिर्षकको आशय वताउने र बताउने लगाउने, कथाले भन्न खोजेको करामा छलफल, अनुभव सन्ते र त्यसको प्रभाव वारेमा छलफल चलाउने, चित्रबाटे व्यक्तिगत र सामूहिक धारणा र निचोड निकाल्ने ।</p> <p>संविधान प्रस्ताक सहभागितात्मक सामृद्धीको रपमा सम्वादछलफल र छलफलका निष्कर्ष प्रस्तुत गर्ने ।</p>	<p>१.३० १</p> <p>१.३० १</p>
--	--	-------------------------------------

अको सहभागि समूहलाई प्रश्न सोङ्ने । सहजकर्ताले सहजिकरण गर्ने ।	प्रश्नहरु उठाएर छलफल गर्ने, निर्वाचनलाई कसरी बुझ्नु भएको छ ? उम्मेदवार सम्बन्धी नाटक भनेको के हो ? २. उम्मेदवार बन्न कस्तो योग्यता चाहिन्छ ? ३. निर्वाचन कस्तो हुनपर्दछ ?	चित्र प्रस्तुत गरी चित्रबाटे व्यक्तिगत धारणा र समूहगत छलफल गराउने, अनुभव सुन्ने र त्यसको आयोगका कामहरु चलाउने, गीत गाएर सुनाउने, अभिनय र गीत कविता बनाउने ।	चित्रदेखाई समूहगत छलफल, तस्वीर पोष्टर, अनुभव आदानप्रदान, अभिनय, गीत कविता आदि ।	१.३० १
२.३. कक्षा प्रारम्भ तयारी	पहिलो दिनको पाठको पुनरावलोकन त्यस दिनको पाठवारे सहभागीका अपेक्षा संकलन	पहिलो दिनको स्मरण ताजा गराउने , प्रस्तुत प्रतिवेदनमा छलफल र सहभागीको अवस्था बुझ्ने ।	हिजोको संक्षेपीकरण, पुनर्तज्जगी प्रतिवेदकको प्रस्तुति, नया प्रतिवेदन प्रस्तुत र कार्य विभाजन	३०.मि १

		छलफल आजको विषयमा सहभागीको जिज्ञासा मेटाउने ।	गर्ने		
	मतदानको महत्त्व	<p>१. अवहारिक रूपबाट मतदानको महत्त्व सिकाउने</p> <p>२. मतदान प्रक्रियाका बारे बताउन सक्ने तल्ल्याउन</p> <p>३. मतदान भनेको के हो?</p> <p>४. निर्वाचनमा बदर हुने मतको सम्बन्धमा कहता करा व्यवस्था गरिएको हन्छ ?</p>	<p>पाठको शिर्षक जिनारी अनुभव आदानप्रदान सिक्ने र सिकाउने, चित्रमा वहस छलफल</p> <p>स-साना समृद्ध बनाइ विभिन्न सबालहरको वारेमा अनुभवजन्य छलफल</p> <p>चलाउने, समृह निचोड पढेर छलफल गर्ने र निष्कर्ष निकाल्ने ।</p>	<p>बोईमा लेख्न लगाउने शिर्षकको आशय बताउने र बताउने लगाउने, कथाले भनन खोजेको कुरामा छलफल, अनुभव सुन्ने र ल्यसको प्रभाव वारेमा छलफल चलाउने, चित्रबाट व्यक्तिगत र सामृहिक धारणा र निचोड निकाल्ने ।</p>	<p>अध्ययन सामग्रीको राम्रो ज्ञान सृचना दिने पच्चा, चाट, भिडियो ।</p>

	<p>१. मतदान सम्पन्न परिदृका काम के हनु ?</p> <p>२. मतदान सम्पन्न भए परिदृका काम छिटो किन गर्नु परेको हो ?</p> <p>३ सबारी साधान नचल्ने ठाउँमा मतपेटिका कसरी लगिन्छ ?</p> <p>४. मत कहिले र कसरी गणना गरिन्छ ?</p> <p>५. मतपेटिका दर्ता वारे ।</p> <p>६. मतगणना सम्पन्न परिदृ गर्ने काम के हनु?</p>	<p>चित्र छलफल घटनाहरु भन्न लगाउने व्यवस्था विगतमा स्थानीय स्तरमा भएका घटना वताएर विषय प्रसंगलाई जोड्ने, राय संकलन र छलफल चलाउन सहजिकरण गर्ने ।</p> <p>चित्र छलफल व्यवस्था काम लाग्ने समस्या उठाउने र समाधानका लागि समूहमा छलफल चलाउने, छलफलका निश्कर्ष प्रस्तुत गर्ने ।</p> <p>घटना पढ्न लगाउने ? एक सहभागी समहले अर्को सहभागी समूहलाई प्रश्न सोहने र सहजकर्ताले सहीजिकरण गर्ने ।</p>	<p>सविधान विषयवस्तु वारे कानुनी व्यवस्था</p> <p>सहभागितात्मक पुस्तक सामग्रीको रूपमा सम्वाद छलफलका निश्कर्ष प्रस्तुत गर्ने ।</p>	<p>१.३०</p>	<p>१.३०</p>
	<p>१. मतपेटिका बुझाउने प्रक्रिया कस्तौ हन्छ ?</p> <p>२. रातको समयमा मतपेटिकाको सुरक्षा व्यवस्था कसरी हन्छ ?</p> <p>३. मतगणनाको व्यवस्थापन कसरी गरिन्छ?</p> <p>४. मतगणना गर्न पहिले</p>	<p>चित्र छलफल घटनाहरु उठाएर छलफल गर्ने, मतदानलाई कसरी बुझ्न भएको छ, मत परिणाम घोषण हुने व्यवहारिक खेल वा प्रयोग गरेर मतदानको दिनका स्मरण सुनाउन लगाउने ।</p>	<p>चित्र देखाई चित्रबाट व्यक्तिगतधारणा र समहगत छलफल, गराउने, अनुभव सुन्ने र त्यसको प्रभाव वारेमा छलफल चलाउने, स्थानीय स्तरमा जनजीवोंका भाकाहरु</p>	<p>१.३०</p>	<p>१.३०</p>
					<p>१.३०</p>

२.४.	कक्षा प्रारम्भ तथारी	<p>कस्तो तथारी गरिन्छ ? मतगणना स्थलको सुरक्षा कस्तो हुन्छ ?</p> <p>पहिलो दिनको पाठको पहिलो दिनको स्मरणताजा गराउने, प्रस्तुत प्रतिवेदनमा छलफल र सहभागीको अवस्था बढ़ने ।</p>	<p>समेतर तथारी गीत बनाउन लगाएर गाउने, र अनुमत आदानप्रदान ।</p> <p>हिजोको संक्षेपीकरण, पुनर्जागी हिजोका गतिविधि छलफल, प्रतिवेदकको प्रस्तुति, नयाँ कार्य विभाजन गर्ने ।</p> <p>आजको विषयमा सहभागीको जिज्ञासा लिने ।</p>

	मतदाता नाम दर्ता	१. मतदान गर्न नपाउने अवस्था कसरी आउन सक्छ ? २. मतदाता नामावलीमा नाम दर्ता गर्न किन जरूरी हुन्छ ? ३. नागरिकलाई शासन प्रकृयाको मलधारमा समावेश गर्ने पहिलो आधार के के हुन ? ४. मतदाता नामावलीमा नाम दर्ता गर्ने तरिका के हुन ? ५. निरन्तर दर्ता के हो ? ६. नागरिकता बनाउदा जिल्ला प्रशासनमा लगदा के भयो ?	पाठको शिर्षक चिनारी अनुभव आदानप्रदान सिक्ने र सिकाउने, चित्रमा वहस छलफल, स-साना समूह बनाइ विभिन्न सवालहरुको वारेमा अनुभव जन्य छलफल चलाउने, समूह नियोड पढेर छलफल गर्ने र निष्कर्ष निकाल्ने ।	बोँडमा लेख लगाउने शिर्षकको आशय वताउने र बताउन लगाउने, कथाले भनन खोजेको करामा छलफल, अनुभव सन्ते र ल्यसको प्रभाव वारेमा छलफल चलाउने, चित्रबाटे व्यक्तिगत र सामूहिक धारणा र निचोड निकाल्ने ।	अध्ययन लागाउने सामग्रीको राम्रो ज्ञान सूचनादिने पर्चा, चार्ट, भिडियो ।	१.३०	१	१.३०
--	-----------------------------------	---	---	---	--	------	---	------

	<p>१. मतदाता नामावलीमा निर्बचन कस्तुर र सजाँय २. फोटो सहितको मतदाता र नामावलीका कारण चुनावमा कस्तो प्रभाव परेको छ ?</p>	<p>चित्र छलफल घटनाहरु भन्न लगाउने विगतमा स्थानीय स्तरमा भएका घटना बताएर विषय प्रसंगलाई जोड्ने, राय संकलन र छलफल चलाउन सहजिकरण गर्ने ।</p>	<p>विषयवस्तु वारे कानुनी व्यवस्था, समस्या उठाउने र समाधानका लागि समूहसा छलफल चलाउने, छलफलमा सम्बन्धित निकाल्ने, भागलिइ निचोड निश्चर्ष प्रस्तुति ।</p>	<p>सविधान पुस्तक सहभागितात्मक सामग्रीको रूपमा सम्बादछलफल र छलफलका निश्चर्ष प्रस्तुति ।</p>	<p>१.३० १ १.३०</p>
	<p>१. मतदाता नामावलीमा नाम दर्ता गर्न पाउने आधारहरु के के हन् ? २. मतदाता नामावलीले आयोगलाई के फाइदा हुन्छ ? ३ नामावलीमा रहेको विवरण सच्याउनु परे के गर्नुपछ ?</p>	<p>प्र१नहरु उठाएर छलफल गर्ने, मतदाता नामावली कसरी बुझ्नु भएको छ, छलफल चलाउने, हाजिरी जवाफ चलाउने, वहस गर्न लगाउने, नामावलीको गीत गाएर सुनाउने, नमूना नामावली देखाउने अनुभव आदान प्रदान ।</p>	<p>चित्र प्रस्तुत गरी चित्रबाट व्यक्तिगत धारणा र समूहगत छलफल गराउने, अनुभव सुन्ने र त्यसको प्रभाव वारेमा छलफल चलाउने, स्थानीय स्तरमा जनजीवोका भाकाहरु</p>	<p>चित्रदेखाई समूहगत छलफल, तस्वीर पोष्टर, अनुभाव आदानप्रदान, अभिनय, गीत कविता आदि ।</p>	<p>१.३० १ १.३०</p>
					<p>१.३० १ १.३०</p>

		समेतर त्यही गीत बनाउन लगाएर गाउने र अनुभव आदानप्रदान ।
२.५.	कक्षा प्रारम्भ तयारी	<p>पहिलो दिनको पाठको पुनरावलोकन, त्यस दिनको पाठको बारे सहभागीका अपेक्षा संकलन ।</p> <p>पहिलो दिनको स्मरणताजा गराउन, प्रस्तुत प्रतिवेदनमा छलफल र सहभागीको अवस्था बुझने ।</p> <p>हिजोको संक्षेपीकरण, पुनर्जगी हिजोका गतिविधि छलफल, प्रतिवेदन प्रस्तुत र छलफल, आजको विषयमा सहभागीको जिज्ञासा</p> <p>सहभागी वा सहजकर्ताबाट प्रतिवेदकको प्रस्तुति, नया कार्य विभाजन</p>

निर्वाचन सम्बन्धी संवैधानिक व्यवस्था	१. संविधान भनेको के हो? २. संविधानसँग बाबिन्ने कानून के हुन्छ ? ३. संविधानलाई मूल कानून भनिन्छ ? ४. संविधान कसले कसरी बनाउँछ ? ५. संविधान सभामा कति जना सभासदहरू हुन्छन् ? ६. सभासद कसरी बन्द छन् ?	<p>पाठको शिर्षक चिनारी अनुभव आदानप्रदान सिक्ने र सिकाउने, चित्रमा वहस छलफल स-साना समूह बनाइ विभिन्न सबालहरुको वारेमा अनुभव जन्य छलफल चलाउने, जना सभासदहरू हुन्छन् ? गर्ने र निष्कर्ष निकाल्ने ।</p> <p>पोडमा लेख लगाउने शिर्षकको आशय बताउने र बताउने, लगाउने, कथाले भन्न खोजेको करामा छलफल, अनुभव सन्ते र त्यसको प्रभाव वारेमा छलफल चलाउने,</p> <p>चित्रबाट व्यक्तिगत र सामाजिक धारणा १ निचोड निकाल्ने ।</p>	१.३० १ १.३० १
	१. संविधान कति किसिमका हुन्छन् ? २. कस्तो संविधानलाई नलैखिएको संविधान भन्छ?	<p>चित्र छलफल घटनाहरू भन्न लगाउने, विगतमा स्थानीय स्तरमा भएका घटना बताएर विषय प्रसंगलाई जोड्ने,</p> <p>३. संविधानमा कस्ता करा समेटिएको हुन्छ ?</p> <p>४. संविधानका करा व्यवहारमा उतार्न के बनाउनु पर्छ?</p>	१.३० १ १.३० १

अको सहभागि समूहलाई प्रश्न सोळ्णे । सहजकर्ताले सहजिकरण गर्ने ।		
<p>१. संविधान संशोधन गर्ने प्रश्नहरु उठाएर छलफल मिल्दै कि मिल्दैन ?</p> <p>२. संविधानमा नागरिकका कस्ता हक अधिकार छन् ?</p> <p>३..निर्वाचन सम्बन्धी संवैधानिक व्यवस्थाहरु के के छन् ?</p>	<p>चित्र प्रस्तुत गरी चित्रबाट व्यक्तिगत शारणा र समूहगत छलफल गराउने,</p> <p>नमुना नामावली देखाउने अनुभव आदान प्रदान छलफलको निचोड निकाल्ने ।</p>	<p>चित्रदेखाई समूहगत छलफल, तस्वीर पोष्टर, अनुभव आदानप्रदान, अभिनय,गीत कविता आदि ।</p> <p>स्थानीय स्तरमा जनजित्रोका भाकाहरु समेटेर ल्यही गीत बनाउन लगाएर गाउने । अनुभव आदानप्रदान गर्ने।</p>

<p>कक्षा प्रारम्भ तयारी</p> <p>सहभागीहरु थीच परिचय अपेक्षा संकलन प्राथमिकीकरण</p>	<p>सहभागीहरुका बीच सम्बन्ध विकास र मन जितेर कार्य गर्न सहभागीको अवस्था बुझ्ने ।</p> <p>१. समावेशीकरण के हो? यो किन आवश्यक परेको हो ? २. समाजिक परिवर्तनमा समावेशीकरण ३. समावेशीकरणको प्रभाव</p>	<p>खेल विधि । आवाज र पशु बीच जोडी वा अन्य रोचक खेल बाट पनि सकिन्छ ।</p> <p>पाठको शिर्षक जिनारी अनुच्छेद ढाई अनुभव आदान प्रदान सिक्ने र सिकाउने ८ चित्रमा वहस छलफल । प्रभाव वारेमा छलफल चलाउने, चित्र बारे व्यक्तिगत र सामाहिक धारणा ।</p> <p>प्र१नहरुमा छलफल चित्र छलफल बारेमा हाम्रो कानुनले के व्यवस्था गरेको छ ? ३. निर्वाचन चक्र भनेको के हो ८ यसमा कसरी समावेशीता अपनाइएको हुन्छ ?</p>	<p>कागज,चित्रहरु पेन्सिल कैची कार्डबोर्ड आदि ।</p> <p>बोईमा लेख्न लगाउने शिर्षकको आशय बताउने र बताउन लगाउने, पुस्तक पढ्न लगाउने अनुभव सुन्ने र त्यसको प्रभाव वारेमा छलफल चलाउने, चित्र बारे व्यक्तिगत र सामाहिक धारणा ।</p> <p>प्र१नहरुमा छलफल चित्र छलफल बारेमा हाम्रो कानुनले के व्यवस्था गरेको छ ? ३. निर्वाचन चक्र भनेको के हो ८ यसमा कसरी समावेशीता अपनाइएको हुन्छ ?</p>	<p>३०.मि १ १.३० १ १.३० १</p> <p>पहिलो सामग्रीको राम्रो ज्ञान सुचना दिने पच्चा, चाट, भिडियो ।</p> <p>चित्र, तस्वीर पोष्टर सहभागितात्मक सामग्रीको रूपमा सम्बाद छलफल छलफलका निश्कर्ष प्रस्तुत गर्ने ।</p>
<p>२.६.</p>	<p>समावेशी निवाचन परिवर्तन</p>	<p>प्र१नहरुमा छलफल चित्र छलफल संकलन, समस्या समाधानका लागि समूहमा छलफल चलाउने, छलफलका विषयको</p>	<p>४५</p>	

		प्रस्तुती गाउने । प्रस्तुती पछि छलफलमा सबैले भए लिई निचोड निकाल्ने ।	
१. निर्वाचन चक्रको दोस्रो चरणमा के व्यवस्था छ ? २. निर्वाचन ऐनमा समावेशीताको व्यवस्था छ ? ३. समावेशीकरण कसरी लाग्नु गरिएको हुन्छ ? ४. समावेशीकरणले ल्याएका सकारात्मक र नकारात्मक प्रभाव के के हुन ?	कविता बनाएर सुनाउने गीत तयार पारेर गाउने अनुभव सुन्ने र त्यसको प्रभाव वारेमा छलफल चलाउने, स्थानीय स्तरमा जनजित्रोका भाकाहरु चलाउने, स्थानीय स्तरमा जनजित्रोका भाकाहरु समेटेर गीत बनाउन लगाई गाउने ।	अनुभव सुन्ने र त्यसको प्रभाव वारेमा छलफल चलाउने, स्थानीय स्तरमा जनजित्रोका भाकाहरु समेटेर गीत बनाउन लगाई गाउने, निर्वाचन नभएका बेला का विकास निर्माण र सेवा सुविधाको अनुभव आदानप्रदान ।	चित्रदेखाई सम्हागत छलफल, तस्वीर पोष्टर, अनुभव आदानप्रदान, अभिनय, गीत कविता आदि ।

पाठ संख्या	पाठ शिर्षक	पठ्ने सिकाउन खोजेको	शिक्षण सिकाइ क्रियाकलाप	शिक्षण विधि	प्रयोग गर्ने	अनुमानित समय
		कुरा			सकिने सन्दर्भ	

सामग्री	घण्टा	दिन	दिनांक
२ २. निलो तह	पहिलो दिनको पाठको पुनरावलोकन त्यस दिनको पाठको वारे जिम्मेवारी बाडफाड सहभागीसँग अपेक्षा संकलन	पहिलो दिनको स्मरणताजा गराउने, प्रस्तुत प्रतिवेदनमा छलफल र सहभागीको अवस्थाबुझने।	हिजोको संक्षेपीकरण, पुनर्ताजना गराउने,
३.१ निर्वाचन र निर्वाचन चक्र	१. निर्वाचन भनेको के हो। यसका उद्देश्यहरू के के हुन् ? २. स्थानीय तह वारे जानकारी स्थानीय तहमा उम्मेदवार हुनका लागि योग्यता के के आवश्यक छ ? ३. गाउँसभाको गठन र गाउँ कार्यपालिका निर्माण कसरी गरिन्छ ? ५. नगरसभा कसरी	पहिलो दिनको स्मरणताजा गराउने, प्रस्तुत प्रतिवेदनमा छलफल र प्रतिवेदन प्रस्तुत र छलफल, आजको विषयमा सहभागीको जिज्ञासा ।	सहभागी वा सहजकर्ताबाट प्रतिवेदकको प्रस्तुति, नया कार्य विभाजन गर्ने ।

	बन्द्ध ?					
१. नगरसभाको सदस्यका योग्यता के के हो ?	चित्र छलफल सफल जनप्रतिनिधि	विषयवस्तु वारे कानुनी व्यवस्था, समस्या उठाउने र समाधानका लागि समहमा छलफल चलाउने, छलफलका निष्कर्ष प्रस्तुत गर्ने ।	संविधान पुस्तक सहभागितात्मक सामग्रीको रूपमा सम्बाद छलफल,	१.३०	१	१.३०
२. नगर कार्यपालिका गठन कसरी हुन्छ ?	कानुनी व्यवस्था जानकारी दिएर,	समाधानका लागि समहमा छलफल चलाउने, छलफलका निष्कर्ष प्रस्तुत गर्ने ।	सामग्रीको रूपमा सम्बाद छलफल,	१.३०	१	१.३०
३. समावेशीको निर्वाचन कसरी बनाउन सकिन्छ ?	घटनाहरु भन्न लगाउने, बर्गीय समाजको पहिचान घटना वताएर विषय प्रसंगलाई जोड्ने ।	एक सहभागी समहमले अर्को सहभागि समहलाई प्रश्न सोँज्ने, सहजकर्ताले सहजिकरण गर्ने ।	समहगत सम्बाद छलफल,	१.३०	१	१.३०
४. जिल्ला सभा र जिल्ला समन्वय समिति गठन संघीय संसद र राष्ट्रिय सभाको निर्वाचन कसरी हुन्छ ?	जिल्ला समन्वय समिति गठन संघीय संसद र राष्ट्रिय सभाको निर्वाचन कसरी हुन्छ ?	प्र१नहरु उठाएर छलफल गर्ने, समावेशीतालाई कसरी बुझ्न भएको छ निर्वाचनमा राजनीतिले कस्को अधिकार संरक्षण भएको छ ?	चित्र देखाई चित्र वारे व्यविस्तरात्मक र समहगत छलफल गराउने, अनुभव सुन्ने र त्यसको प्रभाव वारेमा छलफल चलाउने,	१.३०	१	१.३०
५. प्रतिनिधिसभा राष्ट्रियता तथा उपराष्ट्रपति निर्वाचन कसरी हुन्छ ?	उपराष्ट्रपति निर्वाचन के के हो ?	प्र१नहरु उठाएर छलफल गर्ने, समावेशीतालाई कसरी बुझ्न भएको छ निर्वाचनमा राजनीतिले कस्को अधिकार संरक्षण अभिनय, कविता बनाएर सुनाउने गीत तयार पारेर के के हुन ?	समहगत छलफल,	१.३०	१	१.३०

	५. सदर र बदर मत ६. निर्वाचन पर्यवेक्षणको महत्त्व	गाउँ, दल बनाएर पार्टी गठन गराएर सबै कुरा बताउने ।	स्थानीय स्तरमा जननिजिन्नोका भाकाहरु समेटेर त्यही गीत बनाउन लगाएर गाउँ र अनुभव आदानप्रदान गर्ने ।	स्थानीय स्तरमा जननिजिन्नोका भाकाहरु समेटेर त्यही गीत बनाउन लगाएर गाउँ र अनुभव आदानप्रदान गर्ने ।	३०.मि १	३०.मि.
३. २.	कक्षा प्रारम्भ तथारी	पहिलो दिनको पाठको पुनरावलोकन त्यस दिनको पाठको वारे सहभागीका अपेक्षा संकलन	पहिलो दिनको स्मरणताजा गराउने, प्रस्तुत प्रतिवेदनमा छलफल र सहभागीको अवस्था बर्खन्ने ।	हिजोको संक्षेपीकरण, पूनराजगी हिजोका गतिविधि छलफल, प्रतिवेदन प्रस्तुत र छलफल, आजको विषयमा सहभागीको जिज्ञासा मेटाउने ।	सहभागी वा सहजकर्ताबाट प्रतिवेदकको प्रस्तुति, नया कार्य विभाजन गर्ने ।	३०.मि १
	निर्वाचन र समावेशीक रण	१. निर्वाचनपछि समावेशीमा परेको समावेशीताको प्रभाव । २. समावेशी लोकतान्त्रिक व्यवस्था ३. समावेशी लोकतन्त्र सफल बनाउने आधार ।	पठको शिर्षक चिन्नारी छलफल चलाउने समूहगत अनुभव आदानप्रदान सिक्ने र सिकाउने चित्रमा वहस छलफल स-साना समूह बनाइ विभिन्न सवालहरुको वारेमा अनुभव जन्य छलफल चलाउने,	बोर्डमा लेखन लगाउने शिर्षकको आशय वताउने र बताउन लगाउने, कथाले भन्न खोजेको कुरामा छलफल, अनुभव सुन्ने र त्यसको प्रभाव वारेमा छलफल चलाउने,	अध्ययन सामग्रीको रपमाज्ञान सूचनादिने पर्चा, चार्ट, भिडियो ।	१. ३० १

समूह नियोड पढेर छलफल गर्ने र निष्कर्ष निकाल्ने ।	नित्रबाटे व्यक्तिगता र सामूहिक धारणा र नियोड निकाल्ने	प्रयोगात्मक विधि प्रयोग गरी बुझाउने, संविधान कानुन र व्यवहार तालमेल गरी सिकाउने व्यवस्था । २. नेपालको संविधान र राज्यको सबौच्च निकाय।	विषयवस्तु वारे कानुनी व्यवस्था, समस्या उठाउने र समाधानका लागि समूहमा छलफल चलाउने, छलफलमा सबैले भागालिइ नियोड निकाल्ने, घटना पढ्न लगाउने? ३. राष्ट्रिय सभाको निर्वाचन ४. समावेशीकरण तर्फको निर्वाचन र निर्वाचन प्रणाली ।	संविधान प्रस्ताक सहभागितात्मक सामग्रीको रूपमा सम्वाद छलफल छलफलका नियकर्ष प्रस्तुत एक सहभागी समूहले अर्को सहभागि समूहलाई प्रश्न सोहँने, सहजकर्ताले सहजिकरण गर्ने ।
				१. ३०

१. स्थानीय तहमा समावेशीकरणको अवस्था कस्तो छ ?	प्रश्नहरु उठाएर छलफल गर्ने । निर्वाचनलाई कसरी बुझनु भएको छ	नित्र प्रस्तुत गरी चित्रबारे व्यक्तिगतधारणा र उमेद्वार सम्बन्धी नाटक ना वहस	नित्रदेखाई समहगत छलफल, तस्वीर पोष्टर, अनुभाव अभिनय, गीत दादान प्रदान, अभिनय, गीत कविता आदि ।	१.३० १.३०
२. जिल्ला समन्वय समितिको गठन कसरी हुँदै ?	निर्वाचनमा आयोगका कामहरु चलाउने, गीत गाएर सुनाउने अभिनय, प्रत्येक चरणमा समावेशीकरण किन जरूरी छ ?	अनुभव सुनने र त्यसको प्रभाव वारेमा छलफल चलाउने, स्थानीय स्तरमा जनजित्रोका भाकाहरु समेतर त्यही गीत बनाउन लगाएर गाउने, अनुभव आदानप्रदान गर्ने ।		
३. ३. कक्षा प्रारम्भ तथारी	पहिलो दिनको पाठको पुनरावलोकन त्यस दिनको पाठको वारे सहभागीका अपेक्षा संकलन	पहिलो दिनको स्मरण ताजा गराउने, प्रस्तुत प्रतिवेदनमा छलफल र सहभागीको अवस्था बुझने ।	हिजोको संक्षेपीकरण, पूनर्तोजगी हिजोका गतिविधि छलफल, प्रतिवेदन प्रस्तुत र सहभागीको विषयमा सहभागीको जिज्ञासा	३०.मि १ ३०.मि.

निर्वाचन र सामुदायीक संस्थाको भूमिका	<p>१. सामुदायीक संस्थाको भूमिका बारे जानकारी ।</p> <p>२. केन्द्रको यसको गठन र यसले गर्ने काम र सामुदायीक संस्थाले गाउँको रूप परिवर्तनमा खेलको भूमिका के हुन? ३. अनौपचारिक प्रौढ विद्यालय भनेको के हो ?</p>	<p>पाठको शिर्षक चिनारी</p> <p>अनुभव आदानप्रदान</p> <p>सिवने र सिकाउने,</p> <p>चित्रमा बहस छलफल स-साना समृह बनाइ विभिन्न सबालहरुको बारेमा अनुभव जन्य छलफल चलाउने,</p> <p>समृह नियोड पढ्दूर छलफल गर्ने र निष्कर्ष निकाल्ने ।</p>	<p>बोर्डमा लेख लगाउने शिर्षकको आशय बताउने र बताउन लगाउने,</p> <p>कथाले भन्न खोजेको कुरामा छलफल, अनुभव सुन्ने २ त्यसको प्रभाव बारेमा छलफल चलाउने, चित्रबाट व्यक्तिगत र सामृहिक धारणा र नियोड निकाल्ने ।</p>	<p>अध्ययन सामग्रीको राम्रो ज्ञान सूचनादिरे पर्चा, चाट, भिडियो ।</p>
निर्वाचन शिक्षा	<p>आवश्यकता किन जरुरी छ ?</p> <p>२. सामुदायीक संस्थाले निर्वाचन सम्पन्न गर्ने सहयोग</p> <p>३. निर्वाचनका कार्यक्रममा सामुदायीक संस्थालाई कसरी जोड्ने</p> <p>४. निर्वाचन चक्र र त्यसका चरणमा सामुदायीक संस्थाको</p>	<p>चित्र छलफल घटनाहरू भन्न लगाउने विगतमा स्थानीड स्तरमा भएका घटना बताएर विषय प्रसंगलाई जोड्ने, राय संकलन र छलफल चलाउन सहजिकरण गर्ने ।</p>	<p>विषयवस्तु बारे कानुनी व्यवस्था, समस्या उठाउने २ समाधानका लागि समहमा छलफल चलाउने, छलफलमा सबैले भागलाई नियोड निकाल्ने ।</p>	<p>सर्विधान प्रस्तक सहभागितात्मक सामग्रीको रूपमा सम्बाद छलफल, नियकर्ष प्रस्तुत ।</p>
				५३

सम्बन्ध करतो हुने	अको सहभागि समहलाई प्र१न सोइने, सहजकर्ताले सहजिकरण गर्ने ।	चित्र प्रस्तुत गरी चित्रबारे व्यक्तिगतध्यारणा र सम्हगतछलफल गराउने, अनुभव आदानप्रदान, अभिनय, गीत कविता आदि ।	चित्रदेखाई समहगत छलफल, तस्वीर पोष्टर, अनुभव आदानप्रदान,
१. स्वच्छ र निष्पक्ष निवाचन सम्पन्नका लागि सामुदायीक संस्थाको भुमिका के हुन ?	प्र१नहरु उठाएर छलफल गर्ने, मतदानलाई कसरी बुझनु भएको छ, मत परिणाम घोषण हुने व्यवहारिक खेल वा प्रयोग गरेर मतदानको दिनका स्मरण सुनाउन लगाउने ।	प्र१नहरु उठाएर छलफल गर्ने, मतदानलाई कसरी बुझनु भएको छ, मत परिणाम घोषण हुने व्यवहारिक खेल वा प्रयोग गराउने, अनुभव सुनने र त्यसको प्रभाव वारेमा छलफल चलाउने, स्थानीय स्तरमा जनाजिबोका भाकहरु समेटेर त्यही गीत बनाउन लगाएर गाउने र अनुभव आदानप्रदान ।	१.३० १.३० १.३०
२. सामुदायीक संस्था करता कार्यहरूका लागि आवश्यक ?	३. समुदायमा मतदान शिक्षाबारे करता करता विषयमा छलफल चलाउन सकिन्दै ?		

३.४.	कक्षा प्रारम्भ तथारी	पहिलो दिनको पाठको पुनरावलोकन त्यस दिनको पाठको बारे सहभागीका अपेक्षा संकलन	पहिलो दिनको स्मरणताजा गराउने प्रस्तुत प्रतिवेदनमा छलफल र सहभागीको अवस्थाबुझ्ने	हिजोको संखेपीकरण, पुनर्नाजकी हिजोका गतिविधि छलफल, प्रतिवेदन प्रस्तुत र आजको विषयमा सहभागीको जिज्ञासा मेटाउने ।	सहभागी वा सहजकर्ताबाट प्रतिवेदकको प्रस्तुति, नयाँ कार्य विभाजन गर्ने ।	३०.मि ९	३०.मि ९
		निर्वाचन विवाद र निरुपण	१. निर्वाचन विवाद । २. निर्वाचन प्रचार प्रसार कसूर तथा दण्ड सजाय । ३. निर्वाचनका बेला चरित्र हत्या गर्ने काम भएमा सजाय । ४. निर्वाचनमा प्रचारप्रसारका क्रममा गर्न नहुने कुराहरु । ५. निर्वाचन विवाद कसूर र हिंसा ।	पठको शिर्षक चिनारी अनुभव आदानप्रदान सिक्ने र सिकाउने, चित्रमा बहस छलफल स-साना समृह बनाइ विभिन्न सावालहरुको वारेमा अनुभव जन्य छलफल चलाउने, समृह निर्चोड पढेर छलफल गर्ने र निष्कर्ष निकाल्ने ।	बोर्डमा लेख लगाउने शिर्षकको आशय वताउने र बताउन लगाउने, कथाले भन्न खोजेको कुरामा छलफल, अनुभव सुन्ने र त्यसको प्रभाव वारेमा छलफल चलाउने, चित्रबाट व्यक्तिगत र सामृहिक धारणा र निर्चोड निकाल्ने ।	१.३०	१.३०

१. निर्वाचनमा भएका भ्रगडा र विवादहरू र कानुनी व्यवस्था ।	स्थितिजलफल घटनाहरू भ्रगडालाउने विप्रतमा स्थानीय स्तरमा भएका घटना बताएर विषय प्रसंगलाई जोड्ने, राय संकलन र छलफल चलाउन, विवादको उजुरी ।	विषयस्तु वारे कानुनी व्यवस्था, समस्या उठाउने र समाधानका लागि समहमा छलफल चलाउने, छलफलका नियन्त्रण प्रस्तुत गर्ने ।	संविधान पुस्तक सहभागितात्मक सामग्रीको रूपमा सम्बाद छलफलका नियन्त्रण प्रस्तुत गर्ने ।
२. चुनावी मुद्दाको उजुरी र जाँचबुझ ।	भएका घटना बताएर विषय प्रसंगलाई जोड्ने,	समहमा छलफल चलाउने, छलफलमा सबैले भागलिई नियोड निकाल्ने,	सहभागितात्मक सामग्रीको रूपमा सम्बाद छलफलका नियन्त्रण प्रस्तुत गर्ने ।

१. निवाचन प्रचारका क्रममा हुने हिसामा कर्त्ता क्रियाकलाप ।	प्र१नहरु उठाएर छलफल गर्ने , मतदाता नामावरी कसरी बुझनु भएको छ छलफल चलाउने, वहस गर्न लगाउने, तमना नामावरी देखाउने अनुभव आदान प्रदान र छलफलको निचोड निकाल्ने ।	चित्र प्रस्तुत गरी चित्रबाटे व्यक्तिगत धारणा र समूहगत छलफल गराउने, अनुभव सुन्ने र त्यसको प्रभाव वारेमा छलफल चलाउने, बनाउन लगाएर गाउने । अनुभव आदानप्रदान गर्ने ।	निवेद्याई समहगत छलफल, तस्वीर पोष्टर, अनुभाव आदानप्रदान, अभिनय, गीत कविता आदि ।	१.३०	१.३०
२. मतदानका दिन हुने आपराधिक क्रियाकलाप।	तमना नामावरी देखाउने अनुभव आदान प्रदान र छलफलको निचोड निकाल्ने ।	छलफल चलाउने, बनाउन लगाएर गाउने । अनुभव आदानप्रदान गर्ने ।			१.३०
३. निवाचन हिसा गर्ने गराउने वारे ।					
४. मतदान सम्बन्धी कसर वारे ।					
५. कस्ता काम प्रचारप्रसारका बेला हुने कसर ठहरिने छ ?					
३.५. कक्षा प्रारम्भ तथारी	पहिलो दिनको पाठको पुनरावलोकन त्यस दिनको पाठको वारे सहभागीका अपेक्षा संकलन	पहिलो दिनको स्मरणताजा गराउने, प्रस्तुत प्रतिवेदनमा छलफल र सहभागीको अवस्था बुझने ।	हिजोको संक्षेपिकरण, पूनर्ताजगी हिजोका गतिविधि छलफल, प्रतिवेदन प्रस्तुत र सहभागीको विषयमा आजको सहभागीको जिज्ञासा मेटाउने ।	३०.मि	३०.मि

नेपालको निर्वाचन प्रणाली के निर्वाचन हो ?	<p>१. निर्वाचन प्रणाली के निर्वाचन हो ?</p> <p>२. निर्वाचन प्रणाली कसरी निर्धारण हुँदै ?</p> <p>३. निर्वाचन प्रणालीका विधि तयार गर्ने आधारहरू ।</p> <p>४. निर्वाचन प्रणाली कस्ता कस्ता हुँदैन् ?</p>	<p>पठको शिर्षक चिनारी अनुभव आदानप्रदान सिक्ने र सिकाउने, चित्रमा वहस छलफल स-साना समूह बनाइ विभिन्न सवालहरूको वारेमा अनुभव जन्य छलफल चलाउने,</p> <p>समूह निचोड पढेर छलफल गर्ने र निष्कर्ष निकाल्ने ।</p>	<p>बोर्डमा लेख्न लगाउने शिर्षकको आशय वताउने र बताउन लगाउने, कथाले भन्न खोजेको कुरामा छलफल, अनुभव सुन्ने र त्यसको प्रभाव वारेमा छलफल चलाउने, चित्रबाट व्यक्तिगत र सामृहिक धारणा र निचोड निकाल्ने ।</p>	<p>बोर्डमा लेख्न लगाउने अध्ययन ज्ञान सञ्चानादिने सामग्रीको राम्रो पचा, चार्ट, भिडियो ।</p>	<p>१.३०</p>	<p>१</p>	<p>१.३०</p>
२. बढिमत / बहुमत कस्तो निर्वाचन प्रणाली हो ?	<p>३. समानुपातिक निर्वाचन प्रणाली ।</p> <p>४. पहिलो हुने निर्वाचित हुने निर्वाचन प्रणाली ।</p> <p>५. दुई चरण प्रणाली</p>	<p>चित्रछलफल घटनाहरू भन्नलगाउने, विगतमा स्थानीय स्तरमा भएका घटना वताएर विषय प्रसंगलाई जोड्ने, राय संकलन र छलफल चलाउन सहजिकरण गर्ने ।</p>	<p>चित्रछलफल कानुनी व्यवस्था, समस्या उठाउने र समाधानका लागि समूहमा छलफल चलाउने, छलफलमा सबैले भागलिई निचोड निकाल्ने, घटना पढन लगाउने ?</p>	<p>संविधान पुस्तक सहभागितात्मक सामग्रीको रूपमा सम्वादछलफल, छलफलका निष्कर्ष प्रस्तुत गर्ने ।</p>	<p>१.३०</p>	<p>१</p>	<p>१.३०</p>
३. समानुपातिक ग्रन्तिनिधित्व							<p>एक सहभागी समूहले</p>

अको सहभागि समहलाई प्र१न सोइने, सहजकर्ताले सहजिकरण गर्ने ।	<p>प्र१नहरु उठाएर छलफल गर्ने, छलफल चलाउने, चलाउने, वहस गर्न लगाउने नामावलीको गीत गाएर सुनाउने,</p> <p>नमुना नामावली देखाउने अनुभव आदान प्रदान छलफलको निचोड सुनाउने ।</p> <p>स्थानीय स्तरमा जनजीवोका भाकाहरु समेटेर त्यही गीत बनाउन लगाएर गाउने र अनुभव आदानप्रदान ।</p>	<p>चित्र प्रस्तुत गरी चित्रबारे व्यक्तिगतधारणा र समहगत छलफल, तस्वीर पोष्टर, अनुभाव गराउने, अनुभव सुनाने र त्यसको प्रभाव वारेमा छलफल चलाउने, स्थानीय स्तरमा जनजीवोका भाकाहरु समेटेर त्यही गीत बनाउन लगाएर गाउने र अनुभव आदानप्रदान ।</p>	<p>चित्रदेखाई समहगत छलफल, तस्वीर पोष्टर, अनुभाव आदानप्रदान, अभिनय, गीत कविता आदि ।</p> <p>खेल विधि, आवाज र पशु बीच जोडी वा हर पन्स्ति</p> <p>कागज, चित्र हर पन्स्ति</p>
३.६	<p>कक्षा प्रारम्भ</p>	<p>सहभागीहरु बीच परिचय अपेक्षा संकलन</p>	<p>सहभागीहरुका बीच सम्बन्ध विकास र मन जितेर कार्य र पशु बीच जोडी वा</p>
			<p>शुरु</p>

तथारी	प्राथमिककरण	गर्न सहभागीको अवस्थावृम्भन	अन्य रोचक खेल वाट पनि सकिन्छ ।	कैथी कार्डबोर्ड आदि	
.	लोकतन्त्रका लागि निर्बाचन	<p>१. लोकतन्त्र भनेको के हो र लोकतन्त्रमा कस्तो शासन व्यवस्था हुन्छ ?</p> <p>२. समावेशी लोकतन्त्र कस्तो हुन्छ ?</p> <p>३. लोकतन्त्रको मूल्य मान्यता</p> <p>४.लोकतन्त्र र कानूनको शासन</p>	<p>पठको शिर्षक चिनारी अनुच्छेद पढाई</p> <p>अनुभव आदान प्रदान सिक्ने र सिकाउने</p> <p>चित्रमा वहस छलफल चलाउने</p> <p>मूल्य चलाउने ।</p>	<p>बोर्डमा लेख लगाउने शिर्षकको आशय वताउने २ बताउना लगाउने,</p> <p>पुस्तक पढन लगाउने अनुभव सुनने २ त्यसको प्रभाव वारेमा छलफल चलाउने,</p> <p>चित्र बारे व्यक्तिगत र सामूहिक धारणा बनाउन लगाउने ।</p>	<p>अध्ययन सामग्रीको रामो ज्ञान सूच्यना दिने पच्चा, चार्ट, भिडियो ।</p>
.	प्र२ नहरमाछलफल	<p>१. लोकतन्त्रको आदर्श निर्वाचन २ लोकतन्त्रको सम्बन्ध</p> <p>३. शान्तिपूर्ण सत्ता हस्तान्तरण के हो ?</p> <p>४. निर्वाचन कसले गराउँछ ?</p> <p>५. निर्वाचन आयोग कसरी गठन हुन्छ ?</p>	<p>चित्र प्रस्तुत गरी चित्रबारे व्यक्तिगत धारणा २ समूहगत छलफल,</p> <p>घटनाहरू भन्न लगाउने ।</p>	<p>चित्र, तस्वीर पोस्टर सहभागितात्मक सामग्रीको रूपमा सम्बाद छलफल,</p> <p>समस्या संकलन, समस्या समाधानका लागि समूहमा छलफल चलाउने, छलफलका निष्कर्ष प्रस्तुत गर्ने ।</p>	<p>१.३० १ पहिलो</p>

६. निर्वाचन आयोग प्रति सबै किन विश्वस्त हुँदैन?	प्रस्तुती गराउने, प्रस्तुती पछि छलफलमा सबैले भाग लिइ निचोड निकाल्ने ।	चित्रदेखाई समहगात छलफल, तस्वीर पोष्टर, अनुभव आदानप्रदान, अभिनय, गीत कविता आदि ।
७. निर्वाचन कानून वारे।	<p>१. निर्वाचन कानूनमा भएका व्यवस्थाहरु वारे ।</p> <p>२. निर्वाचन कानूनको प्रकृति वारे ।</p> <p>३. संविधान वारे समान्य ज्ञान वारे ।</p> <p>४. नेपालको संविधानका महत्वपूर्ण पक्षहरु वारे ।</p> <p>५. नेपालको संविधानमा सम्पत्ति, धर्म, सूचना जस्ता व्यवस्थाहरु वारे ।</p> <p>६. नागरिकता सम्बन्धी व्यवस्थाबारे ।</p> <p>७. निर्वाचन घोषणा र मिति कसरी तोकिन्दू ?</p>	चित्रदेखाई गीततथार पारेर गाउने, अनुभव सुन्ने र त्यसको प्रभाव वारेमा छलफल चलाउने, स्थानीय स्तरमा जनजित्रोका भाकाहरु समेतर गीत बनाउन लगाउना संविधान सम्बन्धी व्यवहारिक प्रदर्शन, आयुक्त भएर काम गर्ने आदि । निर्वाचन तभएका बेला काविकास निर्माण र सेव सौविधाको अनुभव आदानप्रदान गर्ने ।

सहयोगी

Kathmandu Office

ESP is supported by

यो पुस्तक युरोपियन युनियन र युएनडीपीको आर्थिक सहयोगमा प्रकाशन गरिएको हो । यस पुस्तकमा उल्लेखित विषयहरूले दातुमुलुक तथा दातुनिकायहरूको प्रतिनिधित्व गर्दैनन् ।

